

Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Vegyészmérnöki és Biomérnöki Kar
Fizikai Kémia és Anyagtudományi Tanszék

Szerkesztette:

LÁSZLÓ KRISZTINA

Írta:

**LÁSZLÓ KRISZTINA, GROFCSIK ANDRÁS,
KÁLLAY MIHÁLY, KUBINYI MIKLÓS**

Lektorálta:

TASI GYULA

FIZIKAI KÉMIA I. KÉMIAI TERMODINAMIKA

Egyetemi tananyag

2. javított kiadás

2012

COPYRIGHT: © 2011-2016, Dr. László Krisztina, Dr. Grofcsik András, Dr. Kállay Mihály, Dr. Kubinyi Miklós, BME Vegyészmérnöki és Biomérnöki Kar Fizikai Kémia és Anyagtudományi Tanszék

LEKTORÁLTA: Dr. Tasi Gyula, Szegedi Tudományegyetem

KÖZREMŰKÖDÖTT: Brátán János, Brátánné Mikics Veronika

Creative Commons NonCommercial-NoDerivs 3.0 (CC BY-NC-ND 3.0)
A szerző nevének feltüntetése mellett nem kereskedelmi céllal szabadon másolható, terjeszthető, megjelentethető és előadható, de nem módosítható.

TÁMOGATÁS:

Készült a TÁMOP-4.1.2-08/2/A/KMR-2009-0028 számú, „Multidiszciplináris, modulrendszerű, digitális tananyagfejlesztés a vegyészmérnöki, biomérnöki és vegyész alapképzésben” című projekt keretében.

KÉSZÜLT: a [Typotex Kiadó](#) gondozásában

FELELŐS VEZETŐ: Votisky Zsuzsa

AZ ELEKTRONIKUS KIADÁST ELŐKÉSZÍTETTE: Sosity Beáta

ISBN 978-963-279-473-0

KULCSSZAVAK:

természetudomány, kémia, fizikai kémia, a termodinamika főtételei, belső energia, entalpia, entrópia, szabadenergia, szabadentalpia, fázisátalakulások, termokémia, kémiai potenciál, elegyek, fázisdiagramok, kémiai egyensúlyok, BSc képzés.

ÖSSZEFOGLALÁS:

Ez a tananyag elsősorban vegyész- és vegyészmérnök hallgatók számára készült bevezető jellegű munka. Megértéséhez szükség van matematikai ismeretekre, beleértve a differenciál- és integrálszámítást. A fizikai kémia három nagy területe az egyensúly, a változás és a szerkezet. Ezek közül az első témát, az egyensúly kérdését járjuk körül a klasszikus termodinamika módszereivel. Ismertetjük a termodinamika három főtételét, bevezetjük a termodinamika fontos állapotfüggvényeit; a belső energiát, entalpiát, entrópiát, szabadenergiát, szabadentalpiát és a kémiai potenciált. Segítségükkel meghatározhatjuk a folyamatok irányát és az egyensúlyi állapotokat. Részletesen foglalkozunk tökéletes és reális gázok tulajdonságaival, elegyekkel, egy- és többkomponensű fázisegyensúlyokkal, termokémiával, kémiai egyensúlyokkal és elektrolitok termodinamikai leírásával. A kidolgozott példákkal az a célunk, hogy segítsük a tananyag mélyebb megértését.

TARTALOMJEGYZÉK

1.	BEVEZETÉS	5
1.1.	A termodinamikai rendszer fogalma, típusai és jellemzése	5
1.2.	A termodinamikai hőmérséklet és nyomás	11
2.	A TERMODINAMIKA I. FŐTÉTELE	14
2.1.	A belső energia, a termodinamika I. főtétele.....	14
2.2.	A munka	15
2.3.	A hő	18
2.4.	Az entalpia	20
3.	TÖKÉLETES GÁZOK ÁLLAPOTVÁLTOZÁSAI.....	24
3.1.	Tökéletes gázok moláris hőkapacitása állandó nyomáson, ill. hőmérsékleten.....	25
3.2.	Tökéletes gázok reverzibilis állapotváltozásai	26
4.	TERMOKÉMIA.....	35
4.1.	A standard reakcióhő.....	35
4.2.	A reakcióhő mérése	37
4.3.	Hess tétele	40
4.4.	Standard entalpiák.....	42
4.5.	Nyitott rendszer energiamérlege, stacionárius folyamatok	43
5.	A TERMODINAMIKA II. ÉS III. FŐTÉTELE	46
5.1.	Az entrópia termodinamikai definíciója.....	46
5.2.	Az entrópiaváltozás számítása zárt rendszerekben	47
5.3.	A II. főtétel megfogalmazása az entrópiával.....	50
5.4.	Az entrópia statisztikus értelmezése	53
5.5.	A termodinamika III. főtétele.....	56
6.	TERMODINAMIKAI EGYENSÚLYOK ÉS A FOLYAMATOK IRÁNYA	59
6.1.	A szabadenergia	59
6.2.	A szabadentalpia	61
6.3.	A termodinamikai állapotfüggvények deriváltjai.....	63
7.	EGYKOMPONENSŰ RENDSZEREK.....	66
7.1.	A p-T fázisdiagram.....	66
7.2.	A p-T fázisdiagram termodinamikai értelmezése, a Clapeyron-egyenlet	68
7.3.	Egykomponensű gőz-folyadék egyensúlyok, a Clausius–Clapeyron-egyenlet.....	71
7.4.	A T-S diagram.....	73
7.5.	Standard szabadentalpiák	77
7.6.	A tökéletes gáz szabadentalpiája.....	78
8.	ELEGYEK ÉS OLDATOK	80
8.1.	A kémiai potenciál	81
8.2.	A fázisegyensúlyok feltétele	84
8.3.	A Gibbs-féle fázisszabály.....	86
8.4.	Az elegyképződésre jellemző mennyiségek.....	88
8.5.	Parciális moláris mennyiségek	90
8.6.	A parciális moláris mennyiségek meghatározása.....	93
8.7.	Raoult törvénye	95
8.8.	Eltérések az ideális viselkedéstől.....	99
8.9.	Kémiai potenciál folyadékegyekben	100

8.10. Elegyedési entrópia és elegyedési szabadentalpia.....	102
8.11. Korlátlanul elegyedő folyadékok tenzió- és forrpontdiagramja.....	108
8.12. Konovalov II. és III. törvényének levezetése.....	112
8.13. Korlátozottan elegyedő és nemelegyedő folyadékok forrpontdiagramja.....	115
8.14. Egyszerű eutektikumot alkotó szilárd-folyadék egyensúlyok.....	117
8.15. Szilárd-folyadék fázisdiagramok.....	119
8.16. Híg oldatok tenziócsökkenése, forrpontemelkedése és fagyáspontcsökkenése.....	122
8.17. Ozmózisnyomás.....	126
8.18. Az elegyképződés hőeffektusai.....	128
8.19. Henry törvénye, gázok oldhatósága.....	132
8.20. Az elegyek termodinamikai stabilitása.....	133
8.21. Folyadék-folyadék fázis egyensúlyok.....	134
8.22. Megoszlási egyensúlyok.....	136
8.23. Háromszög fázisdiagramok.....	138
9. REÁLIS GÁZOK.....	142
9.1. A reális gázok állapotegyenlete (van der Waals- és viriál állapotegyenlet).....	142
9.2. A megfelelő állapotok tétele.....	145
9.3. Gázok entalpiája.....	147
9.4. A Joule–Thomson-hatás.....	149
9.5. Gázok fugacitása.....	152
10. KÉMIAI EGYENSÚLYOK.....	155
10.1. Aktivitások és standard állapotok.....	155
10.2. A termodinamikai egyensúlyi állandó.....	156
10.3. Kémiai egyensúlyok gázfázisban.....	160
10.4. A nyomás hatása a kémiai egyensúlyra.....	162
10.5. Gáz-szilárd heterogén kémiai egyensúlyok.....	163
10.6. Kémiai egyensúlyok folyadékfázisban.....	165
10.7. Az egyensúlyi állandó hőmérsékletfüggése.....	167
10.8. Egyensúlyok elektrolitokban.....	169
10.9. Aktivitások és kémiai potenciálok elektrolitokban.....	173
10.10. A Debye–Hückel-elmélet alapjai.....	175
FÜGGELÉK.....	179
F1. Táblázatok.....	179
F2. Feladatok.....	188
ÁBRÁK, ANIMÁCIÓK, TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE.....	197
Ábrák.....	197
Animációk.....	199
Táblázatok.....	200